

Отже, на сьогодні результати, створені за допомогою штучного інтелекту не можуть належати самому ШІ, оскільки він не є носієм прав. Відповідно, право на такі результати виникає у людини лише тоді, коли вона дійсно долучається до процесу: ставить запит, обирає найкращий варіант, редагує та переосмислює отриманий матеріал. Крім того, штучний інтелект може допускати неточності або навіть створювати вигадану інформацію. Це означає, що людина змушена контролювати результат і несе відповідальність за його використання. Саме тому ШІ варто сприймати не як автора, а як інструмент, який розширює можливості людини. Я можу називати ШІ-мистецтво своєю власністю із дотриманням вище викладених причин. Разом із тим розвиток технологій не зупиняється. Те, що сьогодні здається очевидним, у майбутньому може змінитися. Тому питання авторства та права власності у сфері штучного інтелекту залишається відкритим і потребує подальшого осмислення та правового врегулювання.

Лисюк А. М.

Харківський національний університет внутрішніх справ
artemlysuk167@gmail.com
м. Кам'янець-Подільський

ЧИ МАЮ Я ПРАВО ВИКОРИСТОВУВАТИ ШТУЧНИЙ ІНТЕЛЕКТ ЯК ДОКАЗ У СУДІ?

Правосуддя – це не лише результат, а й шлях, яким ми до нього йдемо. Якщо шлях прокладено незрозумілим алгоритмом, чи можемо ми довіряти пункту призначення? Це питання сьогодні стає головним в юриспруденції. Ми живемо в епоху, коли технологічний прогрес випереджає правову думку, створюючи вакуум, у якому право на використання штучного інтелекту (далі – ШІ) як доказу в суді балансує між статусом інноваційної технології та небезпечною процесуальною ілюзією. На мій глибокий перегляд, сьогодні це право є скоріше вдаванням, аніж дійсним, оскільки воно позбавлене головного, а саме чіткого механізму процесуальної легітимізації та гарантій захисту прав людини від «цифрової помилки».

Аналізуючи сучасний стан законодавства та судової практики, зокрема позиції вищих судових інстанцій 2025 року, стає очевидним, що правова система України демонструє захисну реакцію. Верховний Суд слушно зауважує, що результати генерації або аналізу даних системами ШІ не можуть вважатися самостійними доказами чи нововиявленими обставинами. Це зумовлено тим, що доказ у розумінні ст. 84 Кримінально процесуального кодексу України – це фактичні дані, отримані у встановленому законом порядку. Проте «порядок» для ШІ ще не написаний. Коли сторона захисту чи обвинувачення подає висновок, сформований нейромережею, вона стикається з глухою стіною, адже суд сприймає це лише як додаток до слів експерта-людини, але не як джерело істини. Отже, ми маємо право «просити» суд врахувати ШІ, але не маємо права вимагати визнання його висновків як самодостатніх доказів.

Проблема реального забезпечення цього права впирається в онтологічну сутність ШІ, саме його непрозорість. Так званий «ефект чорної скриньки» робить неможливим виконання принципу змагальності, як одного з фундаментальних засад судочинства. Якщо я як учасник процесу не можу зрозуміти, за якими критеріями алгоритм розпізнав обличчя на розмитому відео або чому він класифікував певні дії як злочинні, я позбавлений можливості ефективно оскаржити цей доказ. Право, яке неможливо перевірити або спростувати, не є правом у юридичному сенсі. Це є актом віри в технологію, що неприпустимо для правосуддя. Судова практика вже знає випадки, коли алгоритмічні помилки призводили до хибних висновків, і поки ми не матимемо доступу до «логіки» ШІ, його використання в суді залишатиметься вдаванням.

Крім того, гостро постає питання дискримінації й упередженості. Алгоритми навчаються на масивах даних, які створили люди, а отже, вони успадковують наші стереотипи. Міжнародний досвід, зокрема використання систем оцінки ризиків у США, засвідчив, що ШІ може демонструвати приховану упередженість за расовими чи соціальними ознаками. В українських реаліях, де право на справедливий суд є конституційною гарантією, впровадження «цифрового судді» або «цифрового свідка» без належних фільтрів може призвести до системного порушення прав людини. Чи маю я право використовувати такий інструмент? Морально – ні, доки не буду впевнений у його безсторонності. Юридично – так, але з усвідомленням того, що цей доказ може бути визнаний недопустимим через його сумнівну етичну природу.

Шляхи вирішення цієї дилеми лежать не у відмові від прогресу, а у створенні «цифрової конституції» кримінального процесу. Першим кроком має стати законодавче визначення ШІ як спеціального інструментарію, що підлягає обов'язковій державній сертифікації й аудиту. Ми повинні запровадити процедуру «процесуальної валідації» – перевірки алгоритму на відповідність стандартам точності та пояснюваності. Тільки після того, як розробник зможе надати суду опис логічних кроків, які здійснив ШІ, та підтвердити відсутність упередженості в навчальній вибірці, результати такої системи зможуть претендувати на статус доказу.

Другим шляхом є трансформація ролі експерта. У майбутньому судовому процесі має з'явитися фігура «експерта з алгоритмів», який не просто подає звіт ШІ, а пояснює суду межі похибки й умови, за яких цей результат був отриманий. Право на використання ШІ в суді має бути невід'ємно пов'язане з правом на людський нагляд. Жодне алгоритмічне рішення не повинно мати преюдиціального значення. Кожен біт інформації, згенерований машиною, має проходити крізь фільтр людської правосвідомості.

Третій аспект стосується гармонізації нашого законодавства з Регламентом ЄС про штучний інтелект. Впровадження класифікації систем ШІ за рівнем ризику дозволить чітко розмежувати, де технологія може бути використана вільно, а де її застосування вимагає надзвичайних заходів контролю. Тільки така диференціація зробить моє право на використання ШІ в суді реальним та безпечним.

ЧИ МАЮ Я ПРАВО 2.0 ?

*Матеріали II Всеукраїнської науково-практичної студентської конференції
(Житомир, 23 квітня 2026 р.)*

На мою думку, ідеальна модель правосуддя майбутнього полягає в симбіозі, де ШІ бере на себе рутинну аналітику, обробку терабайтів цифрових слідів і пошук прихованих закономірностей, а людина-суддя зосереджується на етичній оцінці, справедливості й індивідуалізації покарання. Право використовувати ШІ як доказ повинно перестати бути «вдаваним» бонусом для технологічно підкованих сторін і стати стандартизованим, прозорим і доступним кожному інструментом пошуку істини.

Підсумовуючи, на запитання «Чи маю я право використовувати ШІ як доказ у суді?» я відповідаю так, я маю таке право як дослідник і як учасник процесу, що прагне об'єктивності. Проте це право сьогодні обтяжене величезною відповідальністю й юридичною невизначеністю. Ми стоїмо на порозі створення нової правової реальності, де головним викликом є не складність коду, а незмінність наших цінностей. Правосуддя може бути цифровим, але воно ніколи не повинно ставати бездушним. Тільки через прозорість, сертифікацію та неухильний людський контроль ми зможемо перетворити ШІ з «вданого» доказу на дієвий щит справедливості, що захищає права людини в цифровому світі. Таким чином, мій шлях – це шлях обережного впровадження, де технологія служить праву, а не панує над ним.

Лісник Р.І.

Львівський державний університет
внутрішніх справ
e-mail:lisnikrostik@gmail.com
м.Львів

ЧИ МАЮ Я ПРАВО НА БЕЗПЕКУ, КОЛИ Я – ТОЙ ХТО ЗОБОВ'ЯЗАНИЙ ЇЇ ЗАБЕЗПЕЧУВАТИ?

Я – поліцейський, і кожна загибель колеги стає об'єктом критично значущої та водночас екзистенційно обтяжливої рефлексії кожного правоохоронця: чи готове суспільство та держава захищати тих, хто щодня захищає їх?

Моїй професії притаманний певний онтологічний парадокс витоком якого стає традиційне сприйняття службовців лише як інструментарію забезпечення безпеки та гаранту публічного порядку. Однак виконавцем даної функції є суб'єкт – така ж сама людина, із плоті та крові, чії права на безпеку є теж базовими та невідчужуваними, що є нормою цивілізованого демократичного суспільства. Саме часта деперсоналізація поліцейського, що панує у сучасному правовому дискурсі, як транслятора державної сили, стає приводом фундаментальної дилеми нівелювання статусу особи як носія невідчужуваного права на безпеку в момент набуття спеціального статусу, що зобов'язує цю безпеку генерувати. Проте чим ж зумовлена концепція «жертвовної парадигми» та її тривалий час панування у суспільстві?

Відповідь проста – війна. Стан, що безумовно створює передумови безпрецедентної соціальної нестабільності і стає середовищем у якому дана парадигма набуває особливої та деструктивної гостроти. Суспільство, яке щоденно все дужче виснажується тривалим психоемоційним навантаженням та травмується перманентною екзистенційною загрозою стало схильним до